

MARIJANA ČANAK

Odabrana

Presavila se preko plotu, samo što ne zaklati nogama. Vrat je isturila ka ulici, izviruje, baca oči niz put, osluškuje hoće li ko naići. Hukće glasno, pa mrmlija sebi u bradu. - Gdje si do sad, vragovi te ne odnijeli! Mrak samo što nije, a njega nema. Čitav dan ga nema, ni da se javi! A ti, Aldina, jedi sebi živce. Živa se pojedi! Ručak triput postavljala, ko da drugog posla nemam, nego da iščekujem budalu. Niko me ne zna sluditi ko on! Bijesna je, varnicama iz očiju zapalila bi stabla pred kućom. Vraća se unutra, zalupi vrata, uđe u kujnu pa se lati da sklanja prevrnutu fildžanu u sudoperu. - Bolje da ne gledamo danas - kaže. - Nije dobro. Susetka Jaroslava dodirne je preko stola. - Ajde, bogati, ko da se nikad nije zapio, pa zaboravio gdje mu je kuća! Što si se nasekirala? Jaroslava ima čvrstu ruku, koža joj je prozirna kao zamašćen papir, Aldina gleda plave čvornovate linije na njenoj nadlanici. - Da nam zakuvam još po jednu? - pita. - De ti nama naspi po jednu ljutu, da se umiriš. Aldina donese rakiju, naspe Jaroslavi, pa se sruči u stolicu ko da ne vlada tijelom. - Teško meni, da mu se nije šta desilo? - prošapuće. - Da se nije strmoglavio u kakav jendeč, pa ne može izaći? Da je sa skele pao, do sad bi mi javili. Ili ne bi. Ako se tol'ko nagrdio da ga ni rođena mater ne bi poznala. Pu-pu-pu, daleko bilo! Kako to izgovori, tako se pomjeri iz mjesta, povuče stolicu u stranu, pa opet sjedne, zagleda se u zidni sat. - Ne mrači više! - Jaroslava drekne, pa naspe još jednu. - Vратиće se. Uvijek se oni vrata. - Pravo kažeš, vratiće se. Ne znam hoće li u komadu. Bojim se da je ovaj put drukčije. - Napio se, ženska glavo! Za suknjom poš'o, pa se sad pod njom prevrće, a ti ovdje biješ glavu! Ne budi luda, pusti kraju! Gledaj svoga posla. Vратиće se nesmajnik. Jaroslava je nudi rakijom, Aldina samo zavrti glavom. - Ni primirisati ne mogu - kaže. - Voliš se mučiti - Jaroslava odmahne rukom, pa se digne od stola. - Moram onim mojim zlotvorima poći, ako ih gladne držim, bude belaja. Ajde, budi pametna, pa odmori dok si sama.

Čim pukne zora, Aldina izlazi iz kuće, šeta ulicom gore - dole. Kako na koga naiđe, pita nisu li vidjeli Fedora. - Nema mi ga od juče uj'tru! - ponavlja. Svi klimaju glavom, malo ko se začudi, niko ne zna ništa da joj kaže. Bazala je po selu, zavirivala u jendeke i čardake, pronosila vijest o Fedorovom nestanku, zakukavala, ničiji prag nije prešla. Oko podne joj neko reče: - Aj ti kući, možda ti se do sad vratio! - i Aldina ubrza korak. Kraj plotu je čeka Jaroslava. - Ima li kakvih vijesti? - pita. - Ništa, ko da ga crna zemlja progutala! - Opet ona sluti! Možda se vratio dok te nije bilo. - Ajmo u kuću. - Ne mogu ti dugo, ručak sam pristavila. Aldina otvara vrata, gleda ima li Fedorovih cipela, njuši vazduh ne bi li otkrila ikakav trag njegovog prisustva. Otvara sobe, prevrće

ponjave, vraća se u kujnu. - Nema ga - kaže. - Dug je dan - odvrati Jaroslava - do mraka će doći. - Do mraka ga neću živa dočekati! - Aldina iskrivi usta ko da će se zaplakati, pa se pridrži za stolicu. - Dašta ćeš! - prezubi joj Jaroslava.

Tri su dana prošla, Fedor se nije pojavio. Aldina ne zna šta će. U mislima ga je već pokopala. - Lijepo smo živjeli, kad nije p'jan - priča. Jaroslava se u sebi nasmije. - Takve dane na prste možeš nabrojati - kaže. - Nemoj tako. Znaš zašto se propio. Jaroslava spusti pogled i ne reče ništa. Zna ona sve, više nego o svojoj kući. Bila je uz Aldinu kad se porađala. Hladila joj čelo, kuražila je i učila da diše. Aldina je i tad trošila snagu na crne slutnje. Kukala, hulila na boga, klela Fedora. - Umrijeću! Proklet bio šta mi uradi! - vikala je. Napinjala se, zapomagala, kumila Jaroslavu da rukama iščupa to dijete iz nje. Onesvijestila se kad ga je najzad izgurala. - Sin! - drekne Jaroslava, podigne dijete, prekine pupčanu vrpcu, mokrom pelenom briše ga po glavi i majušnom tijelu, raduje se dok ono plače. Dijete je čudesno bijelo, Jaroslava mu prebira prstiće na nogama i rukama, broji naglas, sve je na mjestu, osmjehuje mu se. - Dobro si mater namučio - kaže - neka, imaš i zašto, ne dolazi se u život svaki dan! Povija ga u platno i nosi ocu. - Živ ti bio! - kaže mu, pa se žurno vraća u sobu da se pobrine za Aldinu. Doziva je sebi, poliva vodom, šamara. - Diži se, gotovo je! Pomalo je hvata panika, hvata Aldinu oko zgloba, prislanja joj dlan uz vrat. Topla je, topla i spokojna. To je jedino što razaznaje, ne zna osjeća li žilu kucavicu. Obliva je znoj, trga joj košulju, pa je trlja po prsima, doziva je da se vrati. Pokreti su joj žustri, osjeća Aldinine kosti pod dlanom, čini joj se, zdrobiće ih, samo da joj srce pokrene, kosti će srasti, kosti nisu važne. - Kud si pošla, ovdje ti je kuća, ne vjeruj vragovima! - vikne Jaroslava, Aldina izvije kičmu, udahne kao da proždire vazduh, iskolačenim očima pogleda Jaroslavu, zakašlje se, pa se umiri. Diše. - Jebala mater, što me uplaši! - kaže joj Jaroslava, pa sjedne do nje. Utom Fedor nogom grune na vrata, provali u sobu, drmusa dijete u naručju, otvara usta, ali nema glasa. - Polako, šta ti je, jedva je živu glavu izvukla, dobro je sad, dobro je - Jaroslava priskoči, uzme mu dijete iz ruku. Fedor se samo sruči na koljena, pa se uhvati za glavu kao da će je iz ramena iščupati. Jaroslava gleda pomodriila dječja ustašca, osjeti hladnu kožu ispod povoja, nijemo se prekrsti. - Šta bi? - pita Aldina. - Govori, šta je? - Mislio sam da je zasp'o - kaže Fedor. - Reci da je zasp'o! Probudi ga kako znaš! - urla. - Šta bi - prošapuće Jaroslava. - Došla smrt. Došla po svoje.

Istog su dana pokopali dijete. Od tad Fedor nije isti. Loče iz bokala, za rakiju bi ubio ako treba, govori: - Svaka je čaša za mene mala! Aldina ga kune: - Proždraćeš i čašu, proždr'o je dabogda!

Ona s njim više ne liježe u postelju. Samo silom. Kad se to desi, Aldina natrpa u sebe korijen bijelog sljeza i kukureka. Nijedno više roditi neće.

Namučila se s njim ko sinja kukavica, sad žali što ga nema. Fedor je nikad nije udario, nije ni morao. Bilo je dovoljno da joj podmetne nogu ili da pod njom izvuče stolicu, pa da joj ne dâ da se digne dok ne svrši šta je naumio. Nekad bi zaspao na njoj, izbalavio bi je svud po licu, a od njegovog zadaha pripala bi joj muka. Nekad bi je zatekao kako na koljenima riba pod, pa bi s vrata nasrnuo na nju. Kad završi, ona popravi odjeću i nastavi da riba. Pljune po podu nekoliko puta, pa obriše. Nijednom ga ne pogleda. Nekad joj ne može ništa, samo se trlja uz nju, pa zanemoća. Jedino tad se Aldina plaši da bi je mogao ubiti i sklanja mu se s očiju. Njegova mržnja reže je po krstima. Otkako je nestao, Aldina ga sve bolje pamti trijeznog. Tad je dobroćudan i blag, tih i radišan čovjek. - Zlatne ruke ima! - govore za njega po selu. - Rođeni graditelj! Nisu ga otpisali ni otkako se propio, niti bi iko za njega rekao da je prijek i naopak. Nije ni nemaran. - Taj i p'jan radi bolje nego šestorica trijeznih! - kažu. - Šta će, mučenik, mora sebi dati oduška! Žena mu bezdjetna, a on je opet voli. Gradi, pa nosi u grob! Nije lako s tim živjeti. Aldina se pretvara da ne čuje te priče. Radi po kući, radi u bašči, radi oko živine. Otkako nema Fedora, sve preko volje radi. - Tih i povučen - mumla za sebe - misliš, s takvim ću lako. Vraga ćeš. S takvim nikad ne znaš šta je naumio.

- 'Oćeš da ga nađemo? - pita je Jaroslava ko da treba tražiti zaturenu zdjelu, a ne živog čovjeka. - Ne znam kud više da tražim, cijelo sam selo obišla, svuda pitala. Niko ga vidio nije. Jedino ako bi pošla sa mnom u gradić, neću ti se ja snaći u toj gunguli. Nit znam za koga je ovaj mjesec zidao, nit u koje je bircuze zalazio. - Ma kakav gradić, bircuzi i bakrača - prekine je Jaroslava. - Ajmo kod babe Trujinice. Ako će ga iko naći, ona će, hod'o po zemlji il' bio pod njom! Na spomen babe Trujinice Aldinu obuzme jeza. - Ne znam, Jaro, strah me od nje. - A ti onda sjedi i skapavaj! Strah me ovog, strah me onog! Pa šta bi? - razljuti se Jaroslava. - Kažem ja, voliš se mučiti, pa to ti je! Ajde, odoh, imam posla. - Čekaj. Bi l' pošla sa mnom?

Baba Trujinica nadaleko je čuvena. Njoj se ide kad treba iznaći lopova ili kakvog drugog krivca, kad djeca hodaju u snu, kad pomor zahvati stoku ili neko oboli od padavice. Ona baca čini, priziva vodene duhove, u snu razgovara sa mrtvima i doznaje tajne živih, istjeruje nečiste sile iz čeljadi u živinče, u deblo, u kamen. Kad sastavi mađije i baci gluvne čini, lopovi i lupeži uvijek se sami prijave. Baba Trujinici svi u selu vjeruju, zaziru od nje i ne idu joj bez prijeko potrebe. Živi sama, u brvnari, između šume i vode. Gaji koze, ima crno stado i jednog bijelog jarca. Spavaju joj u

podrumu. Otkako je selo pamti, pamti je ko staricu. Samo što nije stotu prevalila. Pokopala je dva muža, djecu rasijala svud po svijetu. Jedna kćer dolazi joj počesto, niko je za dana ne vidi, a kažu da s njom noću čini izučava.

- Kojim dobrom? - baba ih upita s vrata. Aldina stoji ko ukopana, Jaroslava je povuče za ruku. - Ovoj nesretnici nestade čojek. Živa se izjede za njim - kaže. - A ni s njim joj bolje nije bilo - doda za sebe. - Možeš li nam pomoći da ga nađemo? Baba Trujinica samo klimne glavom, ko da već sve zna. - Noćas ću na vodu - kaže - pa ćemo izjutra znati. - Šta ćete žrtvovati? - pita. - Bez toga ne može ništa biti. Žene se zbunjeno zagledaju jedna u drugu, pa u babu. - Nešto iz kuće - kaže im. - Imaš li stoke? - pita Aldinu. - Samo perad držim. - Dobro - klimne baba. - Krepaće ti - kaže, pa zamakne u kuću.

U mrklu noć izlazi na vodu, nosi zobnicu od kozje dlake, u nju je potrpala 9 zrna ječma, 9 zrna žita, 9 svilenih končića od 9 vrsta i jednu srebrnu paru. Ponude priveže za ljeskov prut, pa stane njime uzbušnjivati vodu. *Koliko kapi prsnulo, toliko vodenjaka i rusalki krenulo. Vama dajem prut od lješnjaka, dobrog konja zauzdanog uzdom srebrnom i 9 koševa ječma da dobro konja zobite; vama dajem 9 furuna hljeba, za večeru jednu kokoš, za ručak dvije, za užinu još toliko. Da idete preko 9 međa. Dobro vas hranim, dobro da žurite i da me izvijestite!* U povratku se ne osvrće, niti šta govori. Kako legne da spava, tako joj se u snu pojave dva patuljasta vodenjaka. Goli, dlakavi i bradati, kose zelene, s kozjim roščićem iznad čela i kozjim nogama. Između sebe nose zobnicu. U njoj kokošje noge. Zovu je da pođe s njima, pa je povedu Aldininoj kući. Tamo razbacaju kokošje noge po trpezi, Aldina ih počne skupljati, a dlanovi joj ogreznu u krv.

Izjutra Aldina dolazi Trujinici. Sama je i izbezumljena. Briše dlanove o pregaču, a nema šta obrisati. Baba Trujinica je propusti u kuću. Aldina stoji nasred oskudne sobe, zvjera po zidovima kao da će iz njih poiskakati freske. Tijelo joj se trese, a dan je ljetni. - Ja sam ga ubila - kaže. - U kući je, u podrumu. Vodi me vlastima, predaću se. - Sjedi, ne brzaj - naredi baba, pa stavi lončić na vatru. - Jesi se branila? - Nisam. Na spavanju sam ga dokusurila. Mrtvu kost mu stavila pod dušek, da se ne budi. Onda sam ga golim rukama zadavila. - Odakle ti snage u rukama? Nisi ti silna. - Proljetos sam daždevnjaka kidala. Uхватim ga za glavu i za rep, pa ga iza sebe prekinem, bacim na zemlju. Kako je pukao, tako sam danima nagluva bila. Otad su mi ruke jake. Mogla bih njima liječiti. Ako mogu liječiti, mogu i ubiti. - Ko te tome podučio? - Jednom sam zamirala, vidjela drugi svijet. Svi misle, ne mogu dijete prežaliti. A da nije ono umrlo, morala bih ja. Sve sam vidjela tad. Vodene vile me

kupale, plele mi kosu, ljubile me u pupak. Sve bijele i crvenokose. *Ti si naša*, kažu. One su me podučile. I sad mi u snove dolaze da me podučavaju. Kad ćeš me predati?

Baba Trujinica joj naspe čaj. - Uzmi da se okrijepiš - kaže. - I dok si živa, ne smiješ jesti ptice. Aldina se sjetno osmjehne. - Tamo kud idem, neću ni jesti - kaže. - Ne ideš ti nikud. Kazaćemo da je od rakije krep'o. Meni narod vjeruje, a ti si valjano trag zametnula. Aldina ne vjeruje šta čuje. Pomisli da su joj uši pune daždevnjačkih jaja iz kojih se legu laži. - Dobro si čula - kaže Trujinica. - Tako ćemo. - Što bi to učinila? - pita je. - Što bi me štitila? - Takva ti je sudba. A meni valja ovu vještinu predati, pa da mrem. Ti si ta. - A tvoja ćer? Kažu po selu da ti ona dolazi da je podučavaš. Baba Trujinica se zasmije, zaljulja se ko jaje, pa se dlanovima lupi po koljenu. Prostrijeli je pogledom i Aldina primijeti da su joj oči duboke ko jame. Osjeti grozomoru kako joj se vere uz kičmu kao uz ljestve. Okrenula bi glavu da ne gleda babu u oči, ali joj nešto ne da. - To si ti dolazila - kaže joj Trujinica. - Svake noći kad bi' te pozvala. Dolazila, pa me u svemu poslušala. Sad se više ne moramo kriti. Samo da onog tvog nesmajnika pokopamo, pa smo mirne.